İstanbul'u Nasıl Aldık?

Bizans'ın Son Günleri

İskender Fahrettin Sertelli

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1702
EDEBÎ ESERLER: 880

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-121-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: İstanbul'u Nasıl Aldık? 1930, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi
1. Basım: Bizansın Son Günleri 1930, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi
2. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Ebru Güroğulları

Tashih: Aleyna Özdemir

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İskender Fahrettin Sertelli: 1892 senesinde İstanbul'da doğmuş, 1943 senesinde yakalandığı tifüs hastalığından kurtulamayarak vefat etmiştir. Kabristanı Feriköy Aile Mezarlığı'nda bulunmaktadır.

Sertelli polisiye yazarı olarak Harf Devrimi öncesi onparalık öyküler çerçevesinde değerlendirilen üç seriye imza atmıştır. Bunlardan ilki 1927 yılında, *Bir Türk Polisinin Amerika'da Sergüzeştleri* başlığıyla yayımlanan ve on beş kitaptan oluşan dizidir. 1928 yılında ise on iki kitaptan meydana gelen *İstanbul'un Arsène Lupini Elegeçmez Kadri* yayımlanır. Behlül-i Dânâ imzasıyla kaleme aldığı bir diğer eser *Şeytan Hadiye'nin Londra'daki Sergüzeştleri* isimli onparalık polisiye serisidir. Bunların dışında Erol Üyepazarcı, İskender Fahrettin'in *Türkiye'nin Sherlock Holmes'ü Yıldırım Said'in Sergüzeştleri* isimli on iki kitaplık bir polisiye serisinin daha Maarif ve Şark Kitaphanelerinin Mart 1928 tarihli kataloğunda yayımlanacağına dair bir bilgi ile yer aldığını ancak sahaflarda ve kütüphanelerde yapmış olduğu araştırmalarda bu seriden herhangi bir kitaba rastlamadığını ve yine bu kitapların Seyfettin Özege kataloğunda da bulunmadığını belirtmektedir.

İskender Fahrettin'in Harf Devrimi sonrası kaleme aldığı yüze yakın basılı kitabı, gazete ve dergilerde seksen civarında tefrika eseri bulunmaktadır. Ayrıca *Çocuk Duygusu* ve *Tarihten Sesler* gibi iki derginin de yayımcılığını yapmıştır. Çok çeşitli türlerde birçok esere imza atmış olmasına rağmen, İskender Fahrettin Sertelli adına edebiyat tarihlerinde ve edebiyatçı ansiklopedilerinde pek rastlanmamaktadır. Bununla birlikte; kurucusu ve yazarı olduğu *Tarihten Sesler* dergisinde, ölümünden sonra Prof. Dr. Yavuz Abadan tarafından kaleme alınan anma yazısından, onun kişiliği ve yazar kimliği ile ilgili pek çok şey öğrenilmektedir. Çok çalışkan ve üretken bir yazar olan Sertelli, kalemi ile geçinen gerçek anlamda bir fikir işçisi ve yazı kahramanıdır. Ölünceye kadar gazetecilik mesleğine büyük bir sadakatle bağlı kalmış, döneminin neredeyse bütün gazetelerinde (*Vakit, Akşam, İkdam* gibi) yazılar yazmış, eserlerini tefrika etmiştir. Sistemli bir şekilde çalışan, çok okuyan ve çok yazan İskender Fahrettin'in hayatta tek amacı, yazıları ile geniş halk kitlelerine yararlı olmak, halk tarafından sevilmek ve tutulmak olmuştur.

Tarihî roman çerçevesinde Osmanlı tarihi ile ilgili *Deliler Saltanatı, Abdülhamid ve Afrodit, Telli Haseki* adlı romanları dışında, *İstanbul'u Nasıl Aldık?, Türk Akıncıları, Lale Devri* ve *Esir Pazarları* ismiyle popüler tarih kitapları da bulunmaktadır. Dönemin Türk tarih tezi ile ilgili kaleme aldığı *Güneşin Oğlu, Cengiz'in Oğlu, Sümer Kızı* ise diğer eserlerinden bazılarıdır. Amerikan, Hint, Japon, İspanyol ve Çin edebiyatlarından örnekler sunduğu yardımcı kitapları ile Türkçe sözlüğü, *Cenup Kutbunun Keşfi, Hansen'in Devri Âlem Seyahati* gibi macera kitapları ve *Fizyonomi* başlıklı bir de ilmisima eseri bulunmaktadır.

Behlül-i Dânâ müstearının yanı sıra İshak Ferdi, Celal Cengiz takma isimlerini de kullandığı bilinmektedir.

Bizans'ın Son Günleri

Haliç'in Altın Sahillerinde Bir Gece

Ayvansaray'da, Vlaherna'nın karşı sırasında, beş altı odalı, yüksek bir evin penceresinden hazin bir ses işitildi. Haliç sahilinde Anivas'ın kayığından başka bir kayık yoktu. Haliç sakinleri uykuda, Ay batıyor, sabah oluyordu. Anivas'ın sabaha karşı Ayvansaray sahilinde ne işi vardı? Bazen uzaktan Anivas'ı görüp kaçan balıkçılar da bunu anlamak istiyorlardı. Anivas... Bu ismi Bizans'ta işitmeyen, bilmeyen kalmamıştı. Anivas, saraya mensup genç ve yakışıklı bir zabitti. Vlaherna'da imparatorun itimadını kazanmış, onun kadar nüfuzlu ve şımarık bir zabit yoktu. Anivas, sabaha yakın bir zamanda, kendi kayığına binerek haftada bir iki defa Ayvansaray'a gelirdi. O gece Anivas'ın başı her zamankinden çok daha kararmıştı. Kayığını ufak bir iskeleye yanaştırdı. Sahile atladı ve birkaç adım yürüdü. Pencereden akseden o hazin ses gittikçe yükseliyor, yükseldikçe hazinleşiyordu. Anivas, sabahın mavi pembe bulutları arasında dökülmeye başlayan ziyası altında, canlı bir gölge gibi kolaylıkla seçilebiliyordu. Pencerenin altında durdu. Bu ses onun sesi, o kadının… Her zamanki kadının sesiydi! Fakat söylenen şarkı, her zamanki şarkı değildi. Anivas'ın şarkısı değildi. Anivas dişlerini sıktı. Yumruklarını sıktı. Kalbini tutarak söylendi:

"Priamos'un[1] bestelediği şarkıyı sevgilim ne çabuk öğrenmiş?"

Anivas'ın yumruklarını sıkmakta hakkı vardı çünkü bu şarkı henüz dün bestelenmiş ve o gece ilk defa olarak sarayda terennüm edilmişti. Anivas'ın dişlerini gıcırdatmakta hakkı vardı çünkü bu şarkıyı Priamos bestelemişti. Priamos... O, Bizans'ın bütün kadınları tarafından sevilen, uzun saçlı, genç ve güzel bir sanatkârdı. Anivas,

[1] Bizanslılar zamanında, yeni şarkılar evvela imparator huzurunda teganni edilir, sonra halk arasına yayılırdı.

bu adamla karşılaşmak ve bestelediği, onun yarattığı eserlerle sevgilisinin ağzından dinlemek istemiyordu.[2] Bir adım daha ilerledi ve sağ elini dudaklarına götürerek seslendi:

"Klio... Klio!"

Fakat Anivas'a cevap veren olmadı. Klio şarkısına devam ediyordu:

"Genç bir kız elinden
Bir kadeh şarap içmek
Ve onun kucağında
Kendinden geçmek istersen,
Evvela, bir kadeh şarapla kalbini yıka!
Sonra yanıma gel!
Ben, Bizans'ın meşhur
Bağında yetişen ve
Katakozinos'un[3] kanunlarına
İsyan eden, günahkâr bir
Üzüm kızıyım."

Genç zabit, bu şarkıyı daha fazla dinlemeye tahammül edemedi. Koştu. Kapıyı çaldı.

"Ben Anivas."

Askerler, yabancı bir evin kapısını çaldıkları zaman, cevap almadan isimlerini verirlerdi. Eğer çaldıkları kapı dost evi ise isimlerini vererek çalmaları o ev için bir hakaret addedilirdi.

Klio derhâl sesini kesti. Pencereden eğildi. Kapıyı çalan genç zabit, kendi aşinalarından başka kimse değildi. Klio, âşığının o gece kendisini ziyarete gelemeyeceğini biliyordu. O akşam Konstantin'in sarayında büyük bir ziyafet vardı. Anivas da orada bulunacaktı. Haliç dilberinin canı sıkılmıştı.

"Anivas!" dedi, "Bu gece gelmeyeceğini ümit ediyordum. Misafirim var!"

"Kapıyı açmayacak mısın?"

---

[2] Genç zabit Anivas'ın sevdiği şarkı, Rumca "Tu Bosporu i avra me ftani…" yani "Boğaziçi'nin sabah rüzgârı bana kadar geliyor…" diye başlıyordu. Bu şarkıyı Anivas'ın sevgilisi çok güzel ve yalnız onun için teganni ediyordu. Hâlbuki bu yeni şarkıyı genç zabitin yegâne düşmanı ve rakibi olan Priamos bestelemişti.

[3] Katakozinos, Bizans'ın en maruf kanunlarından biriydi. Vaaz ettiği hukuk nazariyelerinden okunmaktadır. Bizanslılar, bu adamı, vaaz ettiği kanunlar ekseriya halkın sefahatine mâni olacak maddeleri ihtiva ettiği için sevmezlerdi.

"Açamayacağım."

"O hâlde ben açıyorum. Sana zahmet olmasın!"

Anivas, kapıya birkaç tekme vurdu. Sokak kapısı kırılmıştı. Genç zabit yukarıya çıktığı zaman, hiç ümit etmediği bir adamla karşılaştı: Priamos! Bu adam genç zabitin en büyük ve insafsız düşmanıydı. Zeki ve kurnaz sanatkâr, toy ve tecrübesiz zabitin cebren içeriye girdiğini görünce, ayağa kalkarak bağırdı:

"Küstah! Kanına mı susadın, ne istiyorsun?"

Klio gürültüye meydan vermek istemedi. Şairle zabitin arasına girerek: "Ben evimde kavga istemem!" diye bağırdı. Şair ve bestekâr Priamos, rakibinden çok daha kuvvetliydi. Fakat hasmının saraya mensup olduğunu bildiği için, itidalini muhafazaya çalıştı. Anivas bağırdı: "Bu kızın benim sevgilim olduğunu bilmiyor musun? Buraya ne cesaretle geldin?"

Priamos gülerek cevap verdi:

"Her kadının aguşu, şairlerin melcesidir.[4] Bu gece sarayda yeni şarkımı teganni ettikten sonra, iltica edecek bir yer aradım. Ve herkesin sevgilisi olan Klio'nun göğsünde uyumaya geldim."

Klio'nun bu iki gence karşı da temayülü vardı. Birinin içtimai mevkisi yüksekti. Onu şerefi ve apoletleri için seviyordu. Diğeri de ince, hassas ve bilhassa hoşsohbet bir şairdi. Onun da ruhundan hoşlanıyordu. Birini diğerine tercih yahut birini öbürüne feda etmek kabil değildi. Anivas'ın boynuna sarıldı.

"Ben seni seviyorsam, ona da hürmet ediyorum. Beni ziyarete gelen bir şaire, evimin kapısını nasıl kapayabilirim?[5]"

Genç bestekâr kendisinin Klio tarafından müdafaa edildiğini görerek sükût etti. Anivas'ın kıskançlığı kadınlar âleminde meşhurdu. Priamos'a eliyle kapıyı gösterdi:

---

[4] Bizans papazlarından Polikarpos'un hatıratından: "Fole tu piitu ine to stitos tis yinekos…" yani, aynen tercümesi: "Şairin yuvası kadının göğsüdür!" demektir. Bizans'ın son günlerinde şairler, aşağı yukarı, umumiyetle bu imtiyaza sahiptiler. Bizans kadınlarının, bilhassa sefahat âlemlerinde, şairlere karşı hissedilir derecede zaafları vardı.

[5] Saray rezaletleri, Bizanslılar üzerinde büyük ve tahripkâr tesirler yapıyordu. Şairlere: ''To stema tis piiseus'' yani Şairlik tacı giydirildikten sonra, herhangi bir şair halk arasında müstesna bir mevki sahibi olur ve içtimai hatalar, ahlaksızlık derecesine de varsa affedilirdi.

(D. C. Brovon. V 1 C 3)

"Çabuk... Şimdi dışarıya!"

Klio, Priamos'un önüne geçti:

"O buradan gidemez!"

Anivas, bu cevap karşısında buz gibi donup kaldı. Bir adım geriye çekildi:

"O hâlde ben gidiyorum! Fakat bir daha bu eve gelmemek üzere!"

Priamos içinden güldü. Klio, onun tekrar geleceğinden emindi. Fazla ısrar etmedi. Anivas sendeleyerek hiddetle çıkıp gitti. Haliç'in altın sahillerinde geçen bu esrarengiz gecenin sabahı çok korkunç ve çok karanlıktı. Bir türlü sabah olmuyor, ortalık aydınlanmıyordu. Ufukta görünen pembelikler arasından güneş hâlâ yükselmiyor, şairleri köşe başlarında arkasından kahpece vuran serseriler[6] henüz seçilmiyordu. Priamos'un neşesi kalmadı. Klio şarap içiyordu. Güneş hâlâ doğmamıştı. Sokak köşelerinde hüviyeti meçhul gölgeler geziniyordu. Priamos ayağa kalktı, "Klio!" dedi, "bana bir kadeh şarap ver içip gideyim. Gitmeliyim!"

"Ölmeye mi?"

"Hiç niyetim yok. Ölmek istesem Anivas'ı öldürürdüm."

"Sokakta dolaşan gölgeleri görmüyor musun?"

"Görüyorum Klio! Fakat Anivas'ın tuzağına düşmemek için daha evvel gitmeliyim. Güneş doğarsa, etraftan benim çıktığımı görürler. Haber verirler, daha feci bir akıbete maruz kalırım. Beni bırak, bir kadeh daha içeyim ve ortalık ağarmadan gideyim."

Klio şarap kadehini uzattı. Priamos'un gözleri dönmüştü. Bizans dilberi yeni şarkıyı söylemeye başladı. Panaghia ton Vlahernon Kilisesi'nin kampanası, Haliç'in ölgün sahillerini uyandırmaya başlamıştı. Priamos, sevgilisinin söylediği şarkıyı dinlemiyordu. Kendi kendine söylendi:

"Saray muhafızları uyanmışlardır. Artık sokaklarda emniyetle gezilebilir."

---

[6] Bizans kadınları şairlere ne derece hürmetkârsa, erkekleri de o derece düşmandı. Hiçbir şair güneş battıktan sonra sokağa çıkmaz ve karanlıkta dolaşmazdı. Bizans'ın en hassas şairi olan Friksos'u da böyle bir gece tiyatrodan gelirken kahpece öldürmüşler ve üzerine "Mağdur kocaların intikamı..." ibaresini taşıyan kâğıt bırakmışlardı.

Elindeki kadehi yere vurdu. Kadeh kırılmadı,[7] "Ölüm tehlikesi yok," dedi, "ben gidiyorum."

Ölümle Karşı Karşıya

Şair ve bestekâr Priamos, sevgilisinin evinden çıktı. Klio, şairin arkasından: "Sahile doğru gitme. Düşmanınla karşılaşırsın!" dedi. Genç kadın, onun evde kalması için daha fazla ısrar etmemişti. Priamos karanlıklar arasında kayboldu.

Güneş doğuyordu. Sabah olmuştu. Gecenin karanlık aguşunda saklanamayan bazı fenalıklar gibi güneşin ziyası, henüz kanları pıhtılaşmamış yeni bir cinayetin izlerini meydana çıkarmıştı. Herkesten evvel denize çıkmak üzere sokaklara dökülen kalabalık bir kayıkçı kafilesi, Ayvansaray sahilinde, yerdeki kan lekelerini tetkik ediyorlardı. Yolculardan biri, yoldaki kırmızı lekeleri takip ederek herkesten evvel ilerlemişti. Uzaktan acı bir ses yükseldi:

"Buraya koşunuz, buraya! Yerde bir adam yatıyor!"

Halk sahile koştu. Kanlar içinde bir delikanlı yerde yatıyordu. Vurulan adamı herkes tanımıştı. Yüzlerce ağız birden açıldı:

"Şair Priamos! Bestekâr Priamos!"

Evlerden çıktılar, kiliselerden çıktılar, saraylardan çıktılar... Bütün sokaklar Priamos'u ve onun şiirlerini sevenlerle dolmuştu. Halk arasından öldü zannedilen şairi muayene eden bir doktor, kayıkçılardan birinin omuzuna çıkarak bağırdı.

"Priamos yaşıyor! Priamos ölmemiş!"

Zevk ve eğlence düşkünü halk, bu sefahat körükçüsünün yaşadığını öğrenince hep bir ağızdan bağırmaya başladı:

"Yaşasın Priamos! Bugün onun sıhhati şerefine akşama kadar şarap içeceğiz ve işlerimize gitmeyeceğiz. Kahrolsun şairi vuranlar!''

"Kahrolsun! Kahrolsun! Kahrolsun!"

---

[7] Ayvansaray'da bulunan Panaghia ton Vlahernon ayazması, halkın çok taptığı mukaddes bir yerdi. Bu münasebetle bu civar ahalisi diğer semtlerden çok daha mutaassıp ve batıl itikatlara riayetkâr olurlardı. Ayvansaray'daki saraya da bu ayazmaya izafetle Vlaherna derlerdi. Şair Priamos'un evvelce bu saraya intisabı vardı... Ve kadehle tali denemek âdetini oradan öğrenmişti.

Priamos'u hastaneye götürdüler. Fakat halk susmuyor, sokaklarda kalabalıktan geçilmiyordu. Bizans'ın son günlerini idrak eden şairlerin, musikişinasların hiçbirisi onun kadar sevilmemiş, onun kadar müdafaa edilmemişti. Konstantin'in sarayı civarında yaşayan şair ve musikişinaslar, cemiyet hayatında çok laubali olduklarından, karılarını fazla kıskanan erkekler, şairlerden hoşlanmazlar, hatta tenha yerlerde onları tahkir[8] ederlerdi. Hâlbuki Priamos, halk şairiydi. Halkın enin[9] ve ıstıraplarını da terennüm etmeyi unutmayan Priamos, aynı zamanda Ayvansaray'da doğmuş, Haliç sahilinde büyümüştü. Genç ve coşkun şair, sefih Bizans'tan ziyade, mutaassıp Haliç'in çocuğuydu. Haliç ahalisi Priamos'u bunun için seviyordu. Priamos... O, bütün günahlarıyla sevilen bir insan, bütün çılgınlıklarıyla sevilen bir şairdi. Ayvansaraylılar, harimlerine ondan başka günahkâr bir insan sokmuyorlar, kızlarının ve karılarının ondan başka bir şairin kolları arasında dans etmelerine tahammül edemiyorlardı.

Akşama doğru, kafalar biraz daha fazla dumanlanmış yahut şairin güzel ve hazin şarkılarını terennüm eden delikanlıların gözleri biraz daha fazla kararmıştı. Sokaklar kalabalıktan geçilmiyordu. Hadiseyi imparatora haber vermişlerdi. Ayasofya muhitinde cali[10] bir heyecan ve teessür vardı. Priamos'un rakipleri onun ölümünü bekliyorlardı. Yalnız Konstantin'in teessürü kalbî idi. O, daha bir akşam evvel şairin yeni bestelenmiş şarkısını kendi ağzından dinlemiş ve memnun olmuştu. İhtilal mahiyetini almaya başlayan hadisenin önüne geçmek ve sokaklarda toplanan halkı dağıtmak için saray muhafızlarından bir bölük süvari askeri Ayvansaray sahilini kuşatmıştı. Bu esnada Kilo'nun evinde, perdenin arkasına gizlenmiş bir zabit etrafı tarassut ediyordu. Kilo pencereden başını çıkardı; dışardaki halkın uzaklaştığını görünce, zabitin kulağına eğildi: "Anivas!" dedi, "sokakta kimseler yok. İstersen gidebilirsin!"

Genç zabit, rakibini vurduktan sonra güneş çıkmadan halkın tezahüratını seyretmek için tekrar Klio'nun evine gelmişti. Pencereden işitiyordu:

"Priamos'u vuranı vuracağız!"

Bu sözü, boylu boslu bir genç söylüyordu. Anivas sevgilisine:

---

8 Aşağılamak.

9 İnleme.

10 Yapmacık.

"Bugün sende misafir kalacağım. Bak... Sokakta neler konuşuyorlar!"

Klio bu suale kahkahayla cevap verdi.

"Herkes onu senin vurduğunu nereden bilecek? Ne kadar korkak bir askermişsin Anivas! Kahramanlar silahlarını çekmeden düşünürler. Düşmanını vurduktan sonra karı gibi evlerde saklanan askerlerin orduda ne işi var?"

Anivas mahcup oldu. Klio, Priamos'un yaralandığından çok müteessir olmuştu. Anivas'ın yakalanmasını istiyordu. Anivas, sevgilisinin bu sözü üzerine o gün akşama kadar evde oturamayacağını anladı, "Peki," dedi, "gideceğim. Fakat senin yüzünden böyle tehlikeli bir vaziyete düştüm. Eğer bu cinayet hakkında kimseye bir söz söyleyecek olursan, senin de akıbetin çok vahim olur."

Klio genç zabiti tatmin etti:

"Benden sır çıkmaz."

Öpüştüler. Anivas gidiyordu. Klio boynuna sarıldı.

"Bugün paraya çok ihtiyacım var."

Anivas ayrılırken cebinde ne kadar para varsa verdi. Bizans dilberinin çok garip ve anlaşılmaz bir karakteri vardı. Birçok âşığı arasında, en az sevdiği erkekler Anivas'la Priamos olduğu hâlde Klio en ziyade onlarla meşgul olur, onların yüzünden çekmediği ıstırap kalmazdı. Klio, en ziyade gözleriyle, istediği erkeği teshir eden Bizans'ın maruf aşüftelerinden çok cazibeli ve sesi güzel bir kızdı. Bütün şair ve bestekârlar şarkılarını onun ağzından dinlemek isterlerdi. Sefahat âlemlerinde ve düğünlerde şarkı söylemesi için Klio'ya binbir kişi gelir, yalvarırdı. Ve işte, bütün kavgalar, rekabetler, çekememezlikler, hatta bütün cinayetler hep bu yüzden vaki olur; birçok kişi hapse girerdi. Klio aynı zamanda çok zeki bir kızdı. Dans ve tiyatro mekteplerinden birincilikle neşet etmişti. Ayvansaray'da babasından kalan evinde üvey annesiyle birlikte oturur ve âşıklarından aldığı paralarla geçinirdi. Anivas'a gelince, İmparator Konstantin'in çok sevdiği, yakışıklı ve kibar bir asker olan genç zabitin yegâne arzusu Klio'ya muvaffak olmaktı. Kendisi asil fakat Klio fakir aileye mensuptu. Anivas onunla nasıl evlenebilirdi? Klio'yu herkes tanıyordu! Saraya mensup bir zabitin, böyle orta malı addedilen bir aşüfte ile evlenmesi Anivas'ın saraydaki vaziyetini tehlikeye düşürebilirdi. Genç ve

tecrübesiz zabit, kendi aklınca buna bir çare-i hâl[11] bulmuştu: Anivas sarayda, mühim ve siyasi bir meselenin takibi ile meşgul oluyordu. Klio'ya mahrem olarak bu meseleden bahsedecek ve onunla birlikte siyasi bir muzafferiyet temin ederek yalnız sarayın değil bütün Bizanslıların nazarıdikkatini celbedecekti. Klio, Bizans'ın kurtuluş yolunda böyle halkın takdir ve minnetini kazanacak olursa, bütün günahları affolunacaktı! Bizanslılar arasında, herhangi bir günahkârın ani olarak azize veya bir kahraman oluvermesi, pek de gayritabii bir hadise olarak telakki edilmeyecekti. Bizans'ta, bu suretle şöhret bulmuş ve kirli mazisi çarçabuk unutulmuş birçok maruf kadın vardı. Anivas bu suretle çizdiği programı süratle tatbike muvaffak olursa, kısa zaman zarfında sevgilisine kavuşacaktı.

İmparatorun Sarayında

Türk-Bizans münasebatı gittikçe gerginleşiyordu. Konstantin, Sultan Murad'ın zevcesi Prenses Mari ile evlenemediğinden çok müteessirdi. Sultan Murad'ın vefatı üzerine, dul kalan Prenses Mari, siyasete aklı eren, akıllı ve Türkler tarafından çok hürmet gören bir kadındı. Sultan Mehmet Edirne'de tahta geçince üvey validesi olan Mari'yi izdivaç hususunda serbest bırakmışsa da Sırbistan prensinin kızı olan Mari, Türklerle Bizanslıların arası açık olduğunu görerek imparatorun izdivaç teklifini reddetmişti. Aradan epeyce zaman geçtiği hâlde, imparatorun bu hadiseden duyduğu infial ve teessür henüz zail olmamıştı. Başvekil Lukas'a: "Bu işi sen yapabilirdin!" diyerek daima söylenirdi. Lukas Notaras, devlet siyasetini başlı başına idare etmek isteyen diktatör ruhlu bir adamdı. Prenses Mari'nin Bizans Sarayı'na girmesini istemeyenlerden biri de kendisiydi. Prenses Mari, İmparator Konstantin'in zevcesi olacak olursa Bizans'ın Sırplara ve Türklere karşı yeni ve mülayim bir siyaset cephesi alması lazımdı. Hâlbuki Notaras'ın bu yeni cephelerde vaziyeti çok tehlikeli olacak, belki hayatı da tehlikeye düşecekti. Notaras'ı Türklerden ziyade Sırplar sevmiyordu. Ve hiç şüphe yoktu ki, Prenses Mari de, en

[11] Çözüm.

İstanbul'u Nasıl Aldık?

Bizans surları haricindeyiz. Bizans'ın son günlerini Türk cephesinden takip ve temaşa edeceğiz. Edirne'ye iltica eden meşhur Macar mühendisi Orban'ın imal ettiği top, o güne kadar yapılan toplardan daha büyük çapta idi. Yeni yapılan bu muazzam topun ilk tecrübesinde bulunmak üzere Sultan Mehmet, Boğazkesen Hisarı'ndan Edirne'ye gelmişti. Tecrübe günü, ahalinin korkmaması için sokaklarda davullarla ilan edilmişti. Müverrih Françez'in rivayetine göre, Orban tarafından imal edilen topun muhiti dokuz, kutru üç kademdi. Topun çıkardığı gürültü otuz mil mesafeden işitilmişti. İlk tecrübede çok büyük muvaffakiyet ve iyi neticeler elde edilmişti. Sultan Mehmet, topun attığı gülleyi bizzat kendisi tetkik etmiş ve güllenin bir mil kadar uzağa düşerek altı kadem derinliğinde toprağa saplandığını görünce, sevincinden birer birer bütün topçuları alnından öpmüştü. Bu muazzam topla Bizans'ın surlarını tahrip etmek kabil olabilecekti. Bu tecrübeden sonra Sultan Mehmet Bizans'ın planını çizerek bu plan üzerinde topun mevkisini tespit etti. Bizans surlarına hangi taraftan hücum etmek lazım geldiğini kararlaştırmıştı. Batarya mahallerini, gizli ve açık lağımları, gizli yolları ve gedik açılacak yerleri tamamıyla tayin ettikten sonra, askerlerle Edirne etrafında hücum talimleri yaptırmaya başlamıştı. Top için kâfi derecede granit gülleleri hazırlanmıştı. Sultan Mehmet, yapacağı işler hakkında kimseye izahat vermiyordu. Veziriazam Halil Paşa, padişahın şiddet ve hiddeti karşısında mümanaatkâr[1] vaziyet almaktan içtinap etmekle beraber, Sultan Mehmet'in arkasından dedikodu yapmaktan da geri kalmıyordu. Halil Paşa'nın bütün efkâr ve harekâtını çok yakından takip ve tecessüs eden genç ve azimkâr hükümdar, bir gün veziriazama hitaben: "Ecdadımın çok defa teşebbüs edip muvaffak olamadığı bu işi başarabilecek miyim?" deyince Halil Paşa: "Bizans surlarının

[1] Mâni olma

önünde ecdadınız kandan deniz yaptılar ve orada boğulup kaldılar!" cevabını vermişti. Sultan Mehmet'i kararı şu idi:

"Her ne pahasına olursa olsun, Bizans'ı zapt edeceğim!"

Bu kadar kati bir kararla işe girişen padişah, veziri azamın sözlerine ehemmiyet vermiyordu. Bir akşam Sultan Mehmet, Mora'dan aldığı iyi bir haber üzerine, yeni topun yola çıkarılmasını emretti. Padişah Boğazkesen Hisarı'nı inşa etmekle beraber, diğer taraftan da siyasi ve askerî tedbirler ittihazından geri kalmamıştı. Bizans imparatorunun kardeşleri Dimitriyos ve Tomas, oldukça ehemmiyetli bir kuvvetle Mora'da bulunuyorlardı. Padişah, Bizans'taki hafiyeleri vasıtasıyla, imparatorun Mora'dan imdat alması için teşebbüste bulunduğunu haber alır almaz derhâl Mora'ya Turhan Bey'i gönderdi. Turhan Bey Germehisar civarını bütün köylerine varıncaya kadar biliyordu. Birkaç gün içinde ufak bir kuvvetle Arkadiye dâhil oldu ve Tomas'ın askerleriyle çarpışmaya başladı. Sultan Mehmet bu siyasetinde çok muvaffak olmuştu. Bizans'a o havaliden imdat gelmek ihtimali kalmayınca, imparator ve saray erkânı telaşa düşmüşlerdi. Bu esnada Orban'in esrarengiz topu yola çıkarılmıştı. Topun nakline iki bin kişi tayin edilmişti. Topu altmış çift öküz çekiyordu. Ayrıca etrafında yüz elli çift beygir vardı. Beygirler, top durdukça onu kımıldatmaya yardım ediyorlar, önden giden dört, beş yüz kişi de topun geçeceği yerlere köprüler yapıyor, çukurları ve hendekleri kapatıyorlardı. Orban'ın topu yola çıkarıldığı zaman (1453 Şubat 20) Edirne ahalisi sevinç ve neşe içinde harbe hazırlanıyorlar ve topun arkasına takılıp gitmek istiyorlardı. Topun Bizans surları önüne gelmesi ancak iki aylık bir zamana mütevakkıftı.[2] Bu müddet zarfında Türk askeri tamamıyla hazırlanmış olacaktı. Sultan Mehmet, topun Edirne'den yola çıkarıldığı gün, maksadını açığa vurmuş ve Bizans'ı zapt etmekten başka bir emeli olmadığını söylemişti. Padişah sarayına girerken büyük bir halk kitlesi, genç ve azimkâr hükümdarın etrafını sararak üç defa: "Yaşa!" diye bağırdıktan sonra, harbe hazır olduklarını bildirmişlerdi. Bu kalabalık arasından, üç asker anası olan yaşlı bir kadın, padişahın ayaklarına atılarak: "Şevketlim," dedi, "memlekete üç aslan yetiştirdim. Bunları zapt etmeye gücüm yetmiyor. İrade ediniz de şu topun peşinden gitsinler!"

---

[2] Bir şeye bağlı olarak gerçekleşen.

KARACA PAŞA'NIN MUVAFFAKİYETİ

Orban'ın topu Bizans surlarına yaklaşmıştı. Sultan Mehmet, topun arkasından, emin ve işgüzar bir kumandanı Bizans havalisinde tetkikata memur olarak göndermek istiyordu. Halil Paşa'yı çağırdı, "Bizans etrafındaki köyleri şimdiden zapt etmek istiyorum, sen ne dersin?" diye sordu. Veziriazam, padişahın fikrini tamamıyla anlayamamıştı.

"Bu işi yapmak için çok emin ve muktedir bir adam lazım. Kimi tensip buyurdunuz?"

Sultan Mehmet, bu vazifeyi yapacak adamı evvelden kararlaştırmıştı.

"Karaca Paşa'yı göndermek istiyorum," dedi, "zannederim ki o da sizin kadar emin ve açıkgözdür!"

Halil Paşa, Karaca'nın ismini duyunca canı sıkıldı, "Bilmem ki, o bu mühim vazifeyi becerebilir mi?" diye cevap verdi. Karaca Paşa'nın cesaret ve kabiliyeti herkesçe malum ve müsellemdi. Fakat Halil Paşa'nın Karaca ile arası açık olduğundan padişah bu vazifeyi bililtizam ona tevdi etmişti. Karaca Paşa iki bin kişilik, ufak bir kuvvetle yola çıktı Sultan Mehmet, Karacaya hususi talimat vermişti. Padişahın Karaca Paşa'yı Bizans etrafına göndermekte maksadı, işgal hadisesi kadar mühim olan erzak ithalinin bir an evvel önüne geçmekti. Bizanslılar, sur haricindeki köylerden gelen erzakla geçiniyorlardı. Sultan Mehmet, evvela Bizanslıların erzak ambarlarını ele geçirecek ve bunun tevlit edeceği neticeye göre tedbir alacaktı. Karaca Paşa Bizans surları haricine muvasalat eder etmez, çok kısa zaman zarfında Silivri, Bizon, Mezemberya, Ahyolu ve bu havalideki bütün Rum köylerini zapt etmişti. Ahyolu civarındaki ambarlardan Bizans'ı bir seneden fazla idare edecek erzak elde edilmişti. Bu hadise Bizans'ta büyük bir heyecan uyandırdı. Konstantin sur haricine bir heyet göndererek Karaca Paşa'yı elde etmek istedi. Karaca Paşa sözünden dönmez, vatanını seven mert bir askerdi. Gelen heyetle görüşmedi ve güzel kadınların yüzlerini siyah örtülerle kapatarak, el sürmeden geri gönderdi. Karaca Paşa bazen Propontis-Marmara sahillerine kadar inerek, uzaklarda nümayiş yapan Venediklilerle Katalanların beş on parçadan ibaret donanmasını seyrediyor ve her günkü müşahe-

delerini Edirne'ye sailerle[3] bildiriyordu. Sultan Mehmet bu esnada Cenevizleri elde etmekle meşguldü. Karaca Paşa'ya şu emirnameyi gönderdi:

Karaca!

Sana tevdi ettiğim vazifeyi hüsn-ü ifa ettiğini musib icraatınla görüyorum. Asker kalbini vatan muhabbetinden başka bir şey işgal edemez. Seni satın almak için gönderdikleri heyetle temas etmediğine çok memnun oldum. İşgal edilen köylerdeki erzakın hüsn-ü muhafaza edilmesini ve Bizanslılara ikinci bir tehdit daha yapmış olmak için işgal ettiğin havalideki ufak kalelerin de zaptına teşebbüs etmeni arzu ediyorum.

Karaca Paşa padişahtan bu mektubu alınca dört gün içinde üç kaleyi birden zapt etti. Gerçi bu kaleler, Bizans surları gibi yüksek değildi. Fakat içindeki nöbetçiler Türklerin savleti karşısında bir günden fazla mukavemet edememişlerdi. Sur haricinde bir avuç Türk askerinin böyle ufak kaleleri birer birer zapt etmeye başlaması herkesten ziyade Konstantin'i çıldırtan ilk mühim işgal hadiselerinden biri olmuştu. Bizans imparatoru Vlaherna'daki sefahate nihayet vermişti. Sur haricinde vuku bulan hadisat, saray muhitini faaliyete getirmişti. Artık Türklerin maksatları tamamıyla anlaşılmıştı. Karaca Paşa'nın elde edilmeyecek kadar sarsılmaz bir iman ve merbutuyla[4] vazifesini görmesi, Türklerin Bizans'ı zapt etmek azmiyle bu mücadeleye giriştiklerini gösteriyordu.

O günlerde Romano kapısından sık sık girip çıkarken şüphe üzerine yakalanan bir ihtiyarı sarayda isticvap ederlerken, Bizanslıları korkutacak endişeye düşürecek hakikatler meydana çıkmıştı. İhtiyar adamı Venedikliler yakalamışlardı. İsticvap neticesinde tahakkuk eden bir casusluk hadisesi, o gün genç zabit Anivas'ın kurşuna dizilmesine sebep olmuştu. İhtiyar Bizanslı işkence görürken şu ifadeyi verdi:

"Anivas'ın kabahati yoktu. Ona bir şey yapmayınız! Türklere casusluk eden Klio isminde bir kadındır."

Sinyor Loredana sordu:

"Sen bunu nasıl öğrendin?"

---

3 Mektup getirip götüren.

4 Bağlılık.

"Ahyolu'na sık sık gidip gelirdim. Orada çocuklarım vardı. Bu haberi işittim."

"Kim söyledi?"

"Bir Türk."

"Klio'yu oralarda gördün mü?"

"Hayır. Klio burada imiş."

"Burada olan bir kimse Ahyolu Kalesi'nin bir günde sukutuna[5] nasıl yardım edebilir?"

"Orasını ben ne bileyim, sinyor?"

"Bu işte senin de parmağın var. Söyle bakalım, Klio nerede?"

"Bilmiyorum. Ben onun yüzünü bile görmedim."

"Mademki Klio buradan Türklere haber gönderiyor, sen herhâlde onun nerede olduğunu da bileceksin!"

Bu esnada Anivas'ı da getirmişlerdi. Muvacehede[6] birbirlerini tanımadılar. İhtiyar adam, bu genç zabiti ilk defa görüyordu. Klio'nun Anivas'la el altından temas ve muhaberesi olduğuna kanaat getiren Venedikliler Anivas'ın derhâl kurşuna dizilmek suretiyle tecziyesini istemişlerdi. Konstantin, Anivas'ın idamını kalben arzu etmemekle beraber, Venediklilerin ısrarı önünde, idam iradesini imzaya mecbur olmuştu. Anivas'ı akşamüstü hipodrom önünde idam ettiler. Genç ve masum zabitin göğsünde şu levha asılıydı:

"Vatana hıyaneti sabit olduğundan idam edilmiştir."

Anivas'ın idamı hadisesi Bizans'ta herkesi hayrete düşürmüştü. Genç ve kahraman zabitin vatanına hıyanet etmesini hiç kimse havsalasına sığdıramıyordu. Anivas güya Bizans surları hakkında Türklere ihbarda bulunmuştu. Karaca Paşa tarafından üç gün içinde zapt edilen ufak kalelerin planları da bu suretle evvelce elde edilmiş olduğu kanaati hasıl olmuştu. Sultan Mehmet, sur dâhilindeki lağım ve gizli yollar hakkında çok mühim malumat elde ettiği hâlde, sur taksimatına ait kati malumat alamadığı için Bizans'a birçok hafiye gönderiyordu. Klio da bu hafiyeler arasında Karaca Paşa'ya çok mühim ihbaratta bulunmuştu. Bizans surları kâmilen üç köşeli idi. İki yanı denizle çevrilmiş, garbe doğru olan kısmı karaya nazırdı. Şimal kısmını da Hrisokeras-Haliç ihata ediyordu. Bizans'ı Galata'dan bu liman ayırıyordu. Türkler buraya Liman diyorlardı. Surun şimali

---

5 Düşme.

6 Yüzleşme.

şarki kısmını Propontis-Marmara Denizi kuşatıyordu. Marmara'nın vücuda getirdiği limana, Sarayı İmparatori Limanı derlerdi. Bundan başka, bir de Bukoleon Limanı vardı. Ona bu ismin verilmesine sebep, civarda birbirleriyle güreşen bir aslanla bir öküz heykeli bulunmasındandı. Hırisokeras'a iç liman denildiği gibi, bu limana da dış liman derlerdi. Galata, Cenevizler tarafından alınmadan evvel Bizans'a tabiydi. Sultan Mehmet buradaki dostları ve adamları vasıtasıyla Galata'da öğrenilmesi lazım gelen her şeyi biliyordu. Şimdi de Bizans surlarının dâhilî taksimatını öğrenmiş ve Klio gibi zeki ve şeytan bir kadını elde etmişti. Anivas'ın idamından üç gün sonra, Karaca Paşa, karargâhında tebdili kıyafet ederek Bizans surları haricine kadar geldi. Sur etrafında, sarhoşluğuyla meşhur kumandan Nikeforos'un karargâhı vardı. Nikeforos gençliğinde üç dört defa harbe girip çıkmış; cesaretiyle, zekâsıyla ve bilhassa metanetiyle meşhur bir askerdi. Bizans imparatorunun kendisine fevkalade itimat ve teveccühü vardı. Karaca Paşa Nikeforos'un karargâhına kadar bir köylü kıyafetiyle yaklaşmış ve köylülerle temas ederek Nikeforos hakkında çok mühim malumat almıştı. Köylülerden biri Karaca Paşa'ya: "Bu baş belasının sarhoşluğunu işitmedin mi?" deyince, Karaca Paşa bu fırsattan istifade ederek köylüye sordu:

"Nikeforos çok cesur bir kumandandır, değil mi?"

"Eskiden öyleydi. Şimdi köylerimizde şarap bırakmayan bir sarhoş..."

"Peki, ama Türkler hücum ederse nasıl müdafaa edecek?"

"Onun kolunu kımıldatmaya mecali yok. Nikeforos, askerlerinden ziyade sihirbazlarına güvenen bir kumandandır!"

Karaca Paşa köylü ile konuşurken Nikeforos da kendi karargâhında, Bizans'ın maruf sihirbazlarından birinin saçmalıklarını dinliyordu.

"Bir saatten beri seni bekliyordum, nerde kaldın?"

"Vlaherna'dan bırakmadılar, bugün de Lukas Notaras'ın talihine baktım."

"İyi miydi?"

"Pek iyi değil."

"Acayip! Lukas bu memleketin en mesut adamlarından biridir."

"Fakat akıbeti fena!"

"Haydi, canım! Yine saçmalama!"

"Cinlerimden birisi, onun başı gövdesinden ayrılmak suretiyle öleceğini söyledi."

"Tuhaf şey! Acaba onun başını gövdesinden kim ayırabilir?"

"Düşman."

"Bu düşman kimdir?"

"Türkler."

"Türkler mi?"

"Evet, Türkler Bizans'a hücum edecekler."

"Asla! Ben burada bekçilik ederken onlar bir adım bile ilerleyemezler."

"İlerleyecekler..."

Kumandan Nikeforos hiddetle sihirbaz karının üzerine yürüdü.

"Beni niçin tenvir etmiyorsun?"

"Sarhoşluktan göz açtığın yok ki! Ne vakit gelsem 'Uyuyor, yatıyor, içiyor,' diyorlar."

"Türkler hücum ederlerse, sen bana yardım edeceksin değil mi?"

"Merak etme, ben onları kar topuna tutarak kaçırtacağım! Bana hizmet eden bütün cinlere şimdiden talimat verdim. Memleketi onlar müdafaa edecekler!"

Nikeforos sihirbazın boynuna sarılarak alnından öptü.

"Kuzum Zizocuğum, benim talihime[7] de bakar mısın?"

"Sen kendi ecelinle bir şarap fıçısının başında öleceksin"

KARACA PAŞA KARARGÂHINDA

Karaca Paşa, karargâhına avdet edince, o gece sabaha kadar müsterihane ve deliksiz bir uyku çekti. Karaca'nın en ziyade gözünü yıldıran iki kişi vardı: Teofilos ve Nikeforos. Bunlardan birincisi hıyaneti vataniye cürmünden ölüm cezasına mahkûm olmuş ve zindana atılmıştı. İkincisine gelince Karaca Paşa, bu sarhoş adamın haletiruhiyesini, içkiye olan iptilasını ve istinat ettiği manevi kuvvetlerin esasını yakından görüp anlamıştı. Karaca'nın Bizans hakkında hiçbir endişesi yoktu. Karaca Paşa ertesi sabah Edirne'ye gönderdiği bir mektupta:

---

7 Baht.

"Padişahım!" diyordu. "Eğer bütün Bizanslılar Nikeforos gibi bütün ümitlerini cinlere ve meleklere bağlamışlarsa, Orban'ın topundan evvel benim bir avuç askerim, bu işi çarçabuk bitiriversin!"

Padişah, Karaca Paşa'dan aldığı son mektup üzerine bütün hazırlığını ikmal etmişti. Veziriazam Halil Paşa, Karaca Paşa'nın bu muvaffakiyetini hiç de samimi bir memnuniyetle karşılamamıştı. Padişaha daima Karaca Paşa'nın aleyhinde söyler ve onun günün birinde Bizanslılar tarafından satın alınması pek muhtemel olduğunu ileri sürerek onun yerine kendi adamı olan Hüseyin Paşa'nın gönderilmesini isterdi. Padişah, Halil Paşa'nın ne kadar kıskanç ve haris bir adam olduğunu, bilhassa son hadiselerden sonra çok iyi anlamıştı. Sultan Mehmet onun söylediklerini dinliyor fakat yine bildiğini yapıyor, Halil Paşa'yı idare etmenin devlet için daha faydalı olacağını zannediyordu. Sultan Mehmet Bizanslılarla muharebeye karar verdiği zaman ne Edirne'de ne de Osmanlı ülkesi dâhilinde, padişaha siyaset ve icraat sahasında müfit olacak hemen hiç kimse yok gibiydi.

Yüz bin kişilik bir ordu hazırlanmıştı. Edirne bir mahşer yerine benziyordu. Bütün memleket halkı, genç ve azimkâr hükümdarın arkasından büyük bir neşe ve tehalükle[8] gitmeye hazırlanmıştı. Sultan Mehmet bu esnada Karaca Paşa'dan gayet mahrem bir mektup daha almıştı. Kahraman Karaca, bu mektubunda, Orban'ın topu hiçbir arızaya uğramadan vasıl olduğunu ve arzu edilen yere yerleştirildiğini bildiriyordu. Sultan Mehmet bu mektuptan Halil Paşa'yı haberdar etmemişti. Halil Paşa, bir akşam padişahla görüşürken "Karacadan bu günlerde iyi bir haber alamıyoruz," dedi, "bendenize kalırsa, mesele Karaca'nın ufak kaleleri zapt etmesiyle bitmiş addedilemez. Gönderdiğimiz topun yerleşeceği yeri Bizanslılar öğrenirlerse ordumuz Bizans önüne vasıl oluncaya kadar, mukabil tedbirler alarak bizi müşkül vaziyete düşürürler."

Padişah Halil Paşa'nın bu sözlerini büyük bir soğukkanlılıkla dinledikten sonra: "Allah iyi yapacak ve düşmana mağlup olmayacağız. Çünkü bu işe hüsn-ü niyetle başladık," cevabını verdi. Halil Paşa, cihan muvacehesinde çok mühim bir hadise telakki edilecek olan bu teşebbüsten yalnız tevekkül ve hüsnüniyetle beklenilen neticenin elde edilemeyeceği kanaatindeydi. Padişah ve Halil Paşa… İkisi de birbirini atlatıyor, fakat Sultan Mehmet'in zekâ ve kabiliyeti karşısın-

[8] Çok isteme, can atma.

da perende atmaya muvaffak olamadığı için canı sıkılan veziriazam daima gülünç mevkiye düşüyordu. Hassa zabitlerinden Anivans'ın kurşuna dizildiği Edirne'de şayi olunca Sultan Mehmet'in yüzü gülmüştü. Padişah: "Onu Bizans'ta kurşuna dizdiren benim!" deyince, Halil Paşa gülmemek için kendini zor zapt etmiş ve: "Şevketlim, siz benimle alay etmekten çok hoşlanıyorsunuz!" tarzında cevap vermişti. Hâlbuki Anivas'ın idamında Sultan Mehmet'in de parmağı olduğu muhakkaktı ve bu hakikati garip bir tesadüf eseri olarak bu muhavereden iki gün sonra Halil Paşa da anlamıştı.

Bir akşam, Türk ordusu Edirne'den Bizans'a doğru hareket ederken, Türk payitahtına, Karaca Paşa tarafından dört kişi gelmişti. Bu adamların yanında yüzü örtülü bir kadın vardı. Karaca Paşa'nın adamları, bu hüviyeti meçhul kadınla beraber doğruca saraya gitmişlerdi. Karaca Paşa'nın adamları padişahın huzuruna çıkarak, çok mühim bir mektup ve emanet getirdiklerini söylediler. Sultan Mehmet'in odasında Karaca'nın adamlarından başka kimse yoktu. Padişah sordu:

"Karaca ne âlemde?"

"Ömrü şahanenize dua ile meşguldür, padişahım!"

"Bu kadın kim?"

"Bizans surlarından bize iltica etti. Mektubu okursanız, kim olduğunu anlarsınız padişahım!"

Sultan Mehrnet merak ve tereddütle mektubu açtı. Kendi kendine: "Acaba Halil'in dedikleri çıkıyor mu?" diye mırıldanarak okudu. Karaca Paşa mektubunda şu esrarengiz malumatı veriyordu:

Padişahım!

Dün sabah çadırımda otururken yüzü örtülü kefereden[9] bir kadın içeriye girdi ve kendisinin Bizans sırları ve askerleri hakkında zatı şahanelerine mühim maruzat ve ifşaatta bulunacağını söyledi. Kendisinden şüphelendim, yüzünü açtım. İri gözlü, ay çehreli bir melekti. Kendisini en emin adamlarıma teslim ederek Edirne'ye gönderiyorum.

Padişah, elinde tuttuğu mektubu daha fazla okuyamadı. Telaşla yerinden kalkarak, meçhul kadının yanına gitti. Yüzünü açtı ve hayretle: "Klio!" diye bağırdı. Karaca Paşa'nın adamları dışarıya çık-

[9] Müslüman olmayan.

mıştı. Sultan Mehmet Bizans dilberiyle baş başa kalınca: "Gel seni alnından öpeyim!" dedi. Klio soyundu. Konuşuyorlardı:

"Bu fedakârlığını, Bizans'ı fethettiğim gün altın kalemle kaydedeceğim, Klio!"

"Yolda gelirken Türk ordularına rast geldim haşmetmeap!"

"Askerler neşeli miydi?"

"Hep bir ağızdan şarkı söyleyerek gidiyorlardı. Türk askeri kara bulut gibi, ovaları kaplamıştı."

Bu kahramanlarla Bizans'ı muhakkak zapt edeceğim, Klio! Senin yardımın, hülyalarımı daha çabuk canlandıracak. Bana şimdiye kadar göndermiş olduğun planları Bizans'taki diğer hafiyelerim vasıtasıyla tetkik ettirdim ve çok iyi neticeler elde ettim."

Klio müteessirdi.

"Size karşı bu fedakârlığı yaparken Anivas'ı fedaya mecbur olduğumu işittiniz, değil mi?"

Genç hükümdarın çehresinde hüzün ve teessür ifade eden çizgiler belirdi.

"Müteessir olma, Klio! Ben seni, onun yaşatamayacağı yüksek ve müdebdeb[10] bir hayat ve saadet içinde yaşatacağım. Seni, Anivas'ı aratmayacak bir Türk kahramanıyla evlendirirsem memnun olur musun?"

Klio Padişahın teklifini bir latife olarak telakki etmişti. Mühim bir meselenin esrar perdesini yırtmış gibi görünerek dedi ki:

"Haşmetpenah, ben bu işi sırf Anivas'tan intikam almak için yaptım. Çünkü o sevildiğini anlamayan hissiz bir erkekti."

Sultan Mehmet Bizans'ın inhilalinde[11] büyük rol oynayan Klio'nun bütün yaptıklarını merak ve dikkatle dinliyordu. Bizans dilberi sözüne devam etti:

"Kumandan Teofilos bizi imparatora vatan haini olarak tanıtmıştı. İkimizi de zindana attılar. Bu esnada, beni öteden beri sevmekte olan Orhan Bey, bir gece yolunu bularak zindan muhafızını öldürüyor ve beni evine kaçırıyor."

Padişah Orhan Bey'in ismini işitince: "Vay utanmaz vay!" diye söylendi.

---

10 Debdebeli.

11 Bölünme.

"Bir adamın beni zindandan kurtarması büyük bir fedakârlıktır, haşmetmeap!"

"Bu fedakârlığı memleketinin selametine matuf olsaydı onu takdir edecektim. Fakat onun da alacağı olsun! Koskocaman bir adam yaşına başına bakmadan hayvani hislerinin esiri olarak nelere teşebbüs ediyor."

Padişah fena halde hiddetlenmişti. "Seni kaçırdıktan sonra ne yaptı?" diye sordu. Klio, Edirne'ye geldiği günden beri her şeyin doğrusunu söylemeye ahdetmişti.

"Orhan Bey, evinde beni her tarafı yüksek duvarlarla mahsur bir odada hapsetti. Bana: 'Yalnız benim olacaksın!' diyordu."

Klio, padişahın gösterdiği şiddet karşısında, Orhan Bey hakkında daha fazla tafsilat vermekten içtinap ederek: "Beni size o kazandırdı. Onu affedeceksiniz!" dedi ve ağlamaya başladı. Sultan Mehmet: "Niçin ağlıyorsun," dedi, "hem onun sana zulmettiğinden bahsediyorsun hem de onu affetmemi istiyorsun! Ben Bizans'ı zapt ettiğim zaman Orhan'ın kellesini vücudundan ayrılmış görmek isterim."

"Hayır, haşmetmeap! Beni o ölümden kurtardı."

"Faka melun bir aşk için."

"Ondan daha mukaddes bir şey var mı?"

"Elbette var, vatan aşkı!"

"Sizden korkuyor ve memleketinden uzak yaşıyordu. Elinden ne gelirdi?"

"Senin yaptığının onda birini yapsaydı onu affederdim."

Klio başını yere eğdi, müteessir görünüyordu. Bir müddet sükût etti. Padişah Bizans dilberinin yanaklarından okşayarak sordu:

"Neden sustun?"

''Memleketime ne büyük fenalık ettiğimi şimdi anlıyorum, haşmetmeap! Şu hâlde ben başını gövdesinden ayırmak istediğiniz vatan hainlerinin başında bulunacağım!

"Sen surların planını bana getirmekle Bizanslılara en büyük hizmeti yapmış oldun, fedakâr kadın! Ben Bizans'ı fethedersem Bizanslılar refah ve saadete nail olacaklar."

"Nasıl?"

"Nasıl mı? Sen Bizans'ta saray ve kâşanelerden ayrılıp biraz da halk arasına inseydin, o vakit memleketinizin benim gibi bir halaskâra ne kadar çok ihtiyacı olduğunu anlardın! Ben Bizans'a refah ve saadet götüreceğim, anladın mı?"

"Ya ben, ben ne olacağım?"

"Sen benim için en aziz bir şahsiyet olarak ölünceye kadar mesut ve bahtiyar yaşayacaksın! Söyle bana ne istiyorsan onu vereyim."

"Bizans'ı zapt ederseniz, Haliç'te bana büyük bir sahilhane hediye etmenizi ve bütün taallukatıma[12] ölünceye kadar bakmanızı isterim."

Sultan Mehmet güldü.

"Ben de büyük bir şey isteyeceksin zannettim, Klio! Başka bir şey istemez misin?"

"Hayır. Çok kalabalık olan efradı ailemin efaletten kurtulmasını istiyorum, Bizans'tan ayrılacağım gün Hazreti Meryem'e giderek yalvardım."

"Meryem'den ne istedin?"

"Günahlarımın affını..."

"Günahların o kadar çok demek!"

"Evet. Bundan sonra temiz kalpli bir insan olarak yaşamak ve öyle ölmek istiyorum."

Sultan Mehmet, Klio'dan aldığı malumat üzerine, Bizans surları karşısında karargâh kuran Karaca Paşa'ya yeni talimat vermişti. Padişah orduyu yola çıkarmış, kâfi derecede cephane ve barut tedarik etmişti. İşler yolundaydı. Sultan Mehmet muhasaranın umumi planını tatbike başlamıştı. Bu esnada üç defa Edirne'den Boğazkesen Hisarı'na geldi. Karadan ve denizden vaziyeti tetkik ediyordu. Ordunun kuvve-i maneviyesi[13] yerindeydi. Klio Edirne'ye geldiği zaman padişah tekrar Bizans civarına hareket etmek üzereydi. Sultan Mehmet, evvelce Bizans heyetiyle Edirne'ye gelmiş olan Klio'yu bu ikinci gelişinde büsbütün değişmiş gördü. Muhasaradan mukaddem, Bizans'tan Edirne'ye ve Edirne'den Bizans'a serbestçe gidip gelen tüccarlardan emin bir adamla padişah Klio'ya haber göndermiş ve Bizans dilberinin hafiyeliği bu suretle temin edilmişti. Zaten mahut heyetle Edirne'ye gelmiş olan azanın hemen hepsi de Türklerin cesaret ve iradesini, padişahın Bizans hakkındaki düşüncelerini yakından görüp anladıkları için Bizans'ın Türklere karşı mukavemetini pek manasız buluyorlardı. Klio budala bir kadın değildi, evvelce

[12] Hısım akraba.

[13] Morali.